

Kunnskapsdepartementet
Postboks 8119 Dep
0032 OSLO

Dato: 29.08.2023

Vår ref.: 23/03842
Deres ref.:

Saksbehandler: Tor Even Marthinsen

Hørings svar Forskningsrådets rolle i det norske forsknings- og innovasjonssystemet fra OsloMet-Storbyuniversitetet

OsloMet takker for invitasjon fra statsråden til å gi innspill til arbeidet med stortingsmelding om forsknings systemet, i første omgang Forskningsrådets rolle i det norske forsknings systemet. OsloMet er et universitet med forskningsaktivitet på mange ulike områder, som involverer profesjons- og praksisnær forskning, nysgjerrighetsdrevet forskning og oppdragsforskning. Den mangslungne forskningsaktiviteten vår, gir et godt grunnlag for å se og vurdere helheten av Forskningsrådets funksjoner.

Hørings svaret er behandlet i universitetets ledermøte.

1. Høringens overordnede innhold og spørsmål knyttet til Forskningsrådet

I invitasjonen til å komme med innspill om Forskningsrådets rolle og funksjoner, bes det om tilbakemelding på tre hovedpunkter: 1) Hva er Forskningsrådets viktigste merverdi i det norske forsknings systemet, 2) Hvilke funksjoner skal Forskningsrådet ivareta i norsk forskning og innovasjon fremover og 3) Nevn tre forbedrings- og bevaringspunkter, og begrunn kort hvorfor. Det bes videre om eventuelle innspill på en rekke mer konkretiserte aspekter ved Forskningsrådets rolle.

OsloMet behandler hovedpunktene 1 og 2 under ett, siden innholdet i disse spørsmålene må ses og forstås samlet. Våre vurderinger av hva som er av merverdi, og hva Forskningsrådet skal ivareta og bidra med i norsk forskning og innovasjon, er sammenfallende.

OsloMet har også gjort en avgrensning av hvilke tilleggspunkter vi mener det er særlig relevant å kommentere på.

- **Hva er Forskningsrådets viktigste merverdi i det norske forsknings systemet?**
- **Hvilke funksjoner skal Forskningsrådet ivareta i norsk forskning og innovasjon fremover?**

Postadresse
PB 4. St. Olavs plass, 0130 OSLO

Telefon
67 23 50 00

Divisjon for forskning, utvikling og universitetsbibliotek

Besøksadresse
Pilestredet 46

OsloMet mener *ett* forskningsråd, som er en tydelig aktør på det strategiske nivået i forskningssystemet, og som ivaretar noen sentrale funksjoner, er en styrke for norsk forskning. Vi ønsker at Forskningsrådet skal være:

- en pådriver i forskningssystemet for forskning samfunnet trenger.
- en møteplass og felles arena for forskere og brukere av forskningen.
- en kunnskapsbasert rådgiver for forskning og forskningspolitikk.

Disse kjernefunksjonene ligger allerede i Forskningsrådets mandat og plassering i dagens forskningssystem. Vi vil gå nærmere gjennom disse nedenfor og begrunne hvorfor vi mener dette er merverdi ved Forskningsrådets rolle på det strategiske nivå, og hvorfor dette bør ivaretas og videreutvikles framover.

En pådriver for forskning samfunnet trenger

Forskningsrådet har en viktig funksjon som pådriver for forskning samfunnet trenger. Det betyr for det første å fasilitere at midler kanaliseres til forskning som dekker samfunnets behov. Dette inkluderer både forskning som møter samfunnets utfordringer, og forskning som gir langsiktig faglig utvikling; nysgjerrighetsdrevet forskning, problemdrevet forskning og brukerinitiert forskning. For det andre innebærer dette å sørge for kvalifisert vurdering av søknader. Gode prosedyrer og kriterier, samt kompetente fagfeller, er avgjørende for at utvelgelse av prosjekter skal ha høy legitimitet.

Forskningsrådet har oversikt over både fagfelt og fagmiljøer, sektorer og samfunnsmessige prioriteringer. Dette gir Forskningsrådet et helhetlig perspektiv på forskningssystemet og mulighet til å vekte hensyn mellom forskningsmiljøene og bevilgende myndigheter.

En helhetlig tilnærming til *både* samfunnets behov og krav til høy kvalitet i forskningen, er med på å gi retning og sikre relevans for forskningen. OsloMet mener at denne mekanismen ikke bare er viktig å bevare, men også styrke.

En møteplass og felles arena for forskere og brukere av forskningen

OsloMet mener Forskningsrådets rolle som møteplass og arena er svært viktig og kan utnyttes bedre enn i dag.

Forskningsrådet er velplassert med tanke på å kunne arrangere konferanser, workshops og samlinger der prosjekter med tilgrensende tematikk kan presentere status i sitt eget arbeid, og innenfor sitt felt. Slike arrangementer er nyttig for forskerne ikke bare ved at det dannes nettverk, men også fordi det stimulerer til tverrfaglig samarbeid, samarbeid med næringsliv og samarbeid med offentlig- og frivillig sektor.

Rollen som møteplass og arena har dessuten tilleggsverdi ved at det er verdifullt i forhold til rekruttering og utvikling av forskertalenter. Forskningsrådets overordnede (sentrale) plassering i forskersystemet muliggjør koblinger mellom *fagpersoner* og koblinger mellom *fagområder*, som kan være av avgjørende betydning når en ung forsker skal bygge sin karriere.

Brobygging mellom norske forskningsmiljøer og internasjonale samarbeidspartnere på disse arenaene utgjør også en betydelig verdi for å videreutvikle norsk forskning og innovasjon, noe vi utdyper senere i høringsvaret.

OsloMet har merket seg at rollen som møteplass og arena over en lengre periode har vært underprioritert, og mener denne rollen igjen må styrkes og prioriteres.

En kunnskapsbasert rådgiver for forskning og forskningspolitikk

Forskningsrådet tilfører samfunnet merverdi gjennom sin rolle som rådgiver. Etter OsloMets syn har rollen som rådgiver flere dimensjoner:

For det første har Forskningsrådet en rolle som rådgiver overfor forskningsutførende sektorer og enkeltforskere i form av evalueringer og rådgivning i prosjektutforming. Her tilfører Forskningsrådet i dag god merverdi, men dette kan videreutvikles ytterligere.

For det andre er Forskningsrådet norsk forvaltnings fremste forskningspolitiske rådgiver. Forskningsrådet har unik innsikt i forskningssystemet og hvordan ulike deler av dette samspiller. I tillegg har Forskningsrådets organer representasjon fra både forskningsutførende sektorer og brukere av forskning. Dette betyr at Forskningsrådet kan gi kunnskapsbaserte råd som også bygger på erfaring fra aktører. I tillegg kan Forskningsrådet skape arenaer for å få fram ulike forskningspolitiske vurderinger og kartlegge forskningspolitisk handlingsrom.

OsloMet mener denne rådgivningsfunksjonen til Forskningsrådet er en viktig del av rådets samfunnsoppdrag. For at Forskningsrådet skal kunne utøve denne rollen på en god måte kreves at Forskningsrådet har en stor grad av autonomi, og kan fremme sine råd uavhengig av politisk ledelse.

- **Nevn tre forbedringspunkter og bevaringspunkter, og begrunn kort hvorfor.**

Vi har ovenfor redegjort for noen hovedfunksjoner vi mener Forskningsrådet bør ha, og har gjennom dette argumentert for at:

- Forskningsrådets rolle som pådriver for forskning samfunnet trenger, må bevares og styrkes.
- Forskningsrådets funksjon som en møteplass og felles arena for forskere og brukere av forskningen har vært nedprioritert og bør spille en langt sterkere rolle enn i dag. Dette gjelder særlig faglige møteplasser.
- Forskningsrådets rolle som en kunnskapsbasert rådgiver for forskning og forskningspolitikk kan utnyttes langt bedre. Det krever tilstrekkelig forskningspolitisk autonomi.

I det følgende vil vi i tillegg trekke fram tre mer konkrete forbedrings- og bevaringspunkter.

Forbedringspunkt 1: Prosjektutvelgelse

OsloMet mener Forskningsrådet må videreutvikle og forbedre prosessen med å velge ut og støtte forskningsprosjekter. Det er særlig viktig at utvelgelsesprosessen sikrer kvalifiserte tilbakemeldinger til søkerne, at vurderingskriteriene verdsetter tverrfaglighet der dette er relevant, at vurdering av prosjekters kvalitet også tar utgangspunkt i prosjektets og utlysningens formål, og at distighet verdsettes. På alle disse områdene mener vi Forskningsrådets utvelgelsesprosess kan forbedres.

Det er i prosjektutvelgelsen Forskningsrådet har spisskompetanse som ikke finnes andre steder. OsloMet mener dette bør vektlegges framfor å bruke ressurser på prosjektoppfølgning underveis. Her har institusjonene selv gode rutiner og systemer, inkludert revisjon. Forskningsrådets oppfølgingsvirksomhet gir derfor liten merverdi og fører i praksis til dobbeltarbeid.

Forbedringspunkt 2: Styrke forskning i næringslivet

Det har vært betydelig økning i FoU i næringslivet de siste årene. Det er imidlertid primært utviklingsaktiviteten som har økt, mens forskningsaktiviteter utgjør en fallende andel av næringslivets FoU.

Offentlige tilskudd har hatt en langt sterkere vekst enn næringslivets egen finansiering av FoU. Den største bidragsyteren til veksten er SkatteFUNN, som i stor grad er utviklingsprosjekter. Tilskudd gjennom Forskningsrådet viser liten vekst.

OsloMet mener offentlige tilskudd til FoU i næringslivet i større grad må bidra til langsiktig kunnskapsutvikling. Det er her risikoen er størst, og offentlige midler kan ha sterkest effekt. SkatteFUNN-ordningen bør i tråd med dette justeres for å fremme forskning. Det bør stilles krav om samarbeid med forskningsinstitusjoner for å motta SkatteFUNN-midler. Dessuten bør en større andel av offentlige tilskudd til FoU i næringslivet tildeles gjennom konkurranse der også forskningsprofil vurderes. Forskningsrådets virkemidler bør her spille en viktigere rolle.

Forbedringspunkt 3: Forankring og medvirkning

OsloMet mener Forskningsrådet må styrke rådets arbeid med forankring og medvirkning fra forskningssektorene, fagmiljøene og aktørene i forsknings- og innovasjonslandskapet.

OsloMet er urolig for at forskningsrådets organer for medvirkning (porteføljestyrene) tar beslutninger og strategiske valg på et svært overordnet nivå, og at den tette kontakten med fagmiljøer og brukere av forskning svekkes. Dette vil kunne føre til dårligere forankring, svakere innsikt i forskningssystemet, og at virkemidlene blir mindre treffsikre. Modellen kan også bidra til mindre transparens i hvordan finansierende departementers bevilgninger omsettes til investeringer i ny forskning.

OsloMet ser at porteføljestyling kan gi noen gevinster i samordning av ressurser. Vi er likevel urolig for at ulempene med porteføljestylinga ikke er godt nok vurdert og kompensert. OsloMet anbefaler at porteføljestylingmodellen evalueres med særlig vekt på hvordan modellen bidrar til forankring og medvirkning.

Bevaringspunkt 1: Ett forskningsråd

OsloMet mener man må bevare og videreutvikle *ett* sentralt Forskningsråd.

At Forskningsrådet er ett samlet råd gir en spesielt synlig merverdi når samfunnsutfordringene blir stadig mer komplekse, og krever kunnskapsutvikling og innovasjon på tvers av fag og sektorer. Dette løses best når ulike fag, tema og sektorer møtes i ett forskningsråd.

Forskningsrådets kombinerte rolle, som pådriver for forskning samfunnet trenger, som møteplass og felles arena, og som kunnskapsbasert rådgiver, understøtter hverandre: Innsikter fra arbeid med utlysninger og prosjektutvelgelse gir kunnskap om forskningssystemet som igjen gir grunnlag for rådgivingsoppgaven. Dette løses best når disse funksjonene er samlet i ett råd.

Bevaringspunkt 2: internasjonal koordinering

At Forskningsrådet er en samlet enhet på tvers av fag har gitt ekstra kraft når det gjelder deltakelse i EUs rammeprogram. De nasjonale ekspertene som deltar i programkomiteene og utvikler forskningsstrategier på ulike felt er – sammen med de nasjonale kontaktpunkter som mobiliserer søkere til å delta i konkurransen om midler – samlet i *en* organisasjon. Det sikrer helhetsspektiv og oversikt over både nasjonal og internasjonal forskning.

Forskningsrådet bidrar til å dimensjonere for en god balanse mellom forskningsinnsatsen nasjonalt og i EU; for å kunne delta på den internasjonale konkurransearenaen må vi bygge en nasjonal kompetanse. Denne nasjonale kompetansen gjør at vi kan delta inn på den internasjonale arenaen, der kunnskapsutviklingen og utfordringene er overnasjonale/globalt eller der vi trenger komparasjoner.

OsloMet mener derfor det er avgjørende å både bevare og videreutvikle den rollen Forskningsrådet spiller som både veileder og brobygger mellom norsk forskning og norske miljøer, og internasjonal forskningsaktivitet.

Bevaringspunkt 3: Bruke fagfeller i evalueringer

OsloMet mener som det framgår over at Forskningsrådets arbeid med prosjektutvelgelse bør forbedres. Samtidig er det viktig å holde fast på et vesentlig element i disse prosessene; bruken av fagfeller i evaluering av prosjektsøknader. Fagkompetansen dette representerer er avgjørende ikke bare for beslutningenes legitimitet. Gode faglige kommentarer bidrar også til kvalitetsheving av prosjekter som innvilges og kompetanseheving hos søkerne. Dette mener OsloMet må bevares.

2. Høringens invitasjon til øvrige aktuelle problemstillinger

Som nevnt innledningsvis ber Kunnskapsdepartementet om eventuelle innspill på flere konkretiserte aspekter ved Forskningsrådets rolle, utover de tre hovedpunktene som trekkes opp. OsloMet vil nedenfor kommentere på de tilleggsaspektene vi mener er særlig relevante. Som for aspektene vi diskuterer tidligere i høringssvaret, finnes det naturlig overlapp mellom de ulike problemstillingene også her, og svarene må ses og forstås i sammenheng med hverandre.

- **Hvordan kan Forskningsrådet best bidra til et forskningssystem som gir grunnlag for økt fart i omstillingsarbeidet i Norge, både i næringslivet og i samfunnet for øvrig?**

Den viktigste oppgaven til Forskningsrådet når det kommer til omstillingsarbeidet i Norge, er å legge til rette for at kunnskapsgrunnlaget og forskningen som trengs for å ta riktige beslutninger og forestå ønsket utvikling, er på plass. Her mener OsloMet at den koordinerende og overgripende posisjonen til Forskningsrådet er nøkkelen, jf. innspillene over.

For å lykkes med en slik tilrettelegging, mener vi Forskningsrådet må være tydelige i sin identifisering av hvilke områder som har behov for økt forskningstakt, og at det tilrettelegges for slik forskning, både i kommunal- og offentlig sektor og i norsk næringsliv. Det er avgjørende å stimulere til tverrsektoriell forskning, og styrke samspillet mellom sektorene.

Omstillingsarbeidet har som mål å videreutvikle- og vedlikeholde et bærekraftig velferdssamfunn, og OsloMet tror økt oppmerksomhet på brukerinitiert forskning vil være viktig for å kunne oppnå dette. Å tilrettelegge for at også denne dimensjonen får plass innenfor forskningssystemet, bør derfor prioriteres, noe vi også kommenterer senere i denne delen av høringen.

- **Hvordan virker forskningsrådsfinansiering inn på de forskningsutførende sektorenes ledelse og styring av forskningsevne (som f.eks. karriereveier, forskerutdanning, egne strategiske forskningssatsinger og infrastruktur)? Er det behov for endringer?**

Forskningsrådets satsinger og finansiering gir stor giv til viktige forskningsområder der vi også mobiliserer egen institusjon. Dette er en styrke ved Forskningsrådets aktivitet.

Samtidig virker Forskningsrådets prioriteringer sterkt styrende og forsterkes av at institusjonene retter seg inn mot disse. Det er derfor avgjørende at Forskningsrådet er bevisst dette, og ser på helheten i forskningssystemet når de gjør sine prioriteringer.

I noen tilfeller kan også Forskningsrådets finansiering ha utilsiktede konsekvenser. Vi vil trekke fram to eksempler på dette:

- Vilkår knyttet til enkelte utlysninger kan være styrende for hvilke aktører som har mulighet til å søke. I lys av at Forskningsrådet finansierer forskning i ulike sektorer (UH-sektor/instituttsektor/ helseforetak) oppstår spørsmålet om hvilke økonomiske sats og andre kostnadskompenserende elementer som skal inngå i en tildeling fra NFR til et forskningsprosjekt. Når finansieringsmodellen for universiteter og høgskoler nå endres, vil det være viktig at oppdragsforskningsinstitutter organisert som del av universiteter har mulighet til å ta timepris som tilsvarer det frittstående forskningsinstitutter kan ta. Et alternativt system vil kunne være at Forskningsrådets tildelinger og retningslinjer for timepriser er sektornøytrale.
 - Innretning av store forskningsfelt må være gjennomtenkt og forskningssystemet må ses i en helhet. Innen helseområdet prioriteres i dag medisinsk forskning både av helseforetakene og av Forskningsrådet. Dette betyr at det gjøres for lite innen viktige områder som for eksempel rehabilitering og primærhelsetjeneste ute i kommunene, der kunnskapsbehovet er stort, og ny forskning avgjørende for vårt framtidige velferds-samfunn.
- **Hvordan kan Forskningsrådet mest effektivt bidra til å løfte forskningsområder hvor Norge har særlige fortrinn?**

OsloMet mener det er viktig å balansere forskningsinnsats slik at man både aktivt løfter områder der Norge har særlige fortrinn og behov, men også videreutvikler en satsing i bredden. Det er ikke alltid man vet hvilke næringer eller teknologier som blir viktige i årene framover. Historisk var ikke informasjonsteknologi et område der Norge hadde spesielle fortrinn. Noen vil også kunne hevde at Norge heller ikke i dag har noen særlige fortrinn innen dette området. Det er imidlertid liten tvil om at forskning på informasjonsteknologi - i Norge - er av vesentlig betydning for å kunne ivareta og utnytte teknologiens enorme mulighetene på rett måte.

Ved siden av de åpenbare naturgitte fortrinnene Norge har på forskningssiden – hav, polare områder, energitilgang – mener OsloMet at Forskningsrådet bør innta en aktiv rolle i å løfte forskning på det som gjør Norge til et egalitært og fredelig samfunn med høy tillit i befolkningen; den norske velferdsstaten.

Det betyr en fortsatt satsing på forskning på tjenester og løsninger i offentlig- og kommunal sektor, på helse- og omsorgssystemene våre, på opplæring og oppvekst og sosial integrasjon (men også fremmedgjøring).

Tilliten i den norske befolkningen har også bidratt til et vesentlig forskningsmessig fortrinn, i kraft av tilnærmet enestående norske registerdata. Kvaliteten og mengden data i (sentrale) norske registre har allerede ført til avgjørende forskningsmessige bidrag internasjonalt, blant

annet innenfor kreftforskning og forskning på sjeldne genetiske varianter. Det samme gjelder data om levekår og oppvekst.

OsloMet mener Forskningsrådet – gjennom sin rådgivende rolle til myndighetene – kan ta et enda større ansvar for å sikre at registerdata av tilstrekkelig høy kvalitet gjøres tilgjengelig for forskning slik at forskningen kan møte samfunnets behov.

- **Hvordan bør Forskningsrådet ivareta vilkår og muligheter for forskerinitiert forskning og mer politisk initiert forskning?**

Som vårt hørings svar viser, mener OsloMet at det er behov for en tilpasset kombinasjon av både politisk initiert forskning og forskerinitiert forskning.

Det må imidlertid også legges til rette for et vel så viktig mellomnivå her, som OsloMet savner i diskusjonen om Forskningsrådets rolle; den brukerinitierte forskningen.

For å sikre forskning med relevans og nytte for de utfordringer tjenestene står ovenfor, bør det rettes større oppmerksomhet mot at ulike brukergrupper og samfunnet som helhet skal ha større innflytelse og medvirkning i hva det skal forskes på. Det betyr at det må utvikles gode metoder og etableres arenaer for involvering av brukere i alle ledd av forskningsprosessen.

OsloMet har eksempelvis gjennom sin Brobyggersatsing fått mye kunnskap og erfaring med å forske behovsidentifisert, noe som innebærer at brukere i vid forstand er aktivt med i prosessen med å identifisere og prioritere hva det skal forskes på. Behovsidentifisert forskning skal besvare spørsmål som ikke allerede er besvart gjennom tidligere forskning (kunnskapshull), og hvis relevans er legitimert og prioritert av brukere.

Behovsidentifiseringsprosesser og prioritering av forskningsspørsmål kan foregå på ulike nivåer, og vi oppfordrer Forskningsrådet til også ivareta vilkår og muligheter også for brukerinitiert forskning.

3. Høringsprosessen videre

Avslutningsvis i invitasjonen til å komme med innspill til arbeidet med ny stortingsmelding om forskningssystemet, varsles det at innspillene vil brukes som grunnlag i forberedelsene til en møtserie om Forskningsrådets rolle og funksjoner fremover, ledet av statsråden.

OsloMet ser frem til det videre arbeidet, og til å være en aktiv samarbeidspartner i prosessen.

Med hilsen

Christen Krogh
Rektor

Tanja Storsul
Prorektor for Forskning og Utvikling

Dokumentet er elektronisk signert og har derfor ingen håndskrevne signaturer.